

Píše Luboš Merhaut

(E*forum, 24. 07. 2013)

Vstříc neutuchajícímu čtenářskému či diváckému zájmu o osobnost Jana Wericha i dobrému prodeji (znovu)vycházejí mnohé publikace. Druhé, rozšířené a přepracované vydání knihy **Františka Cingera Smějící se slzy aneb Soukromý život Jana Wericha** (BVD 2013) motivoval úspěch vydání prvního (Formát 2004), jehož se prodalo - jak uvádí přebal - přes 25 000 výtisků. Především pak autor pocítoval potřebu zahrnout do „našeho příběhu“ poznatky a dokumenty, které přinesly v uplynulých letech zvláště některé edice V & W, ale i své pramenné průzkumy či drobné zisky nových svědectví, a to navíc se zadáním „vytvořit literární podobu“ pořadu *Klaunova antická tragédie* (2003, režie Filip Menzel) z cyklu ČT Příběhy slavných. Cinger se naštěstí jasně hlásí k žánru „populárně psané knihy“ usilující o poctivou rekapitulaci, nehraje si na odbornost a zároveň se vyhýbá bulvárnosti. V Úvodu příznačně píše: „Poznání obohacuje. A pomáhá pochopit, chce-li se chápat, a nikoliv soudit. Jistěže je dnes na místě otázka, zda má smysl druhé vydání knihy [...]. Jsem přesvědčen, že po jejím rozšíření je možné jednoznačně odpovědět: ano. Samozřejmě, že části kapitol ve své době plných ‚objevných‘ informací vycházejících ze studia dopisů, archivů i svědectví pamětníků doma i za mořem, [...] mohou dnes působit jako opakování už poznaného. Důkladně jsem je proto přepracoval. A doplnil třeba studii o rodinném zázemí tří strážníků. O řadě jejich spolupracovníků“ (s. 9).

Plodný publicista, biografista a pořizovatel rozhovorů se spisovateli (Lustig, Hrabal, Körner, Mahler, Škvorecký ad., o jeho seifertovské knize viz [echo](#) Jiřího Flaišmana ze 7. 7. 2011) i v této publikaci postupoval vcelku poučeně kompilačním způsobem. Svůj „krasohled s obrazy sestavenými z malých sklíček vzpomínek a faktů“ (s. 290) komponoval jako chronologicky vedenou mozaiku citací a parafrází proložených pasážemi o Werichových spolupracovnících, texty písní, přepisy z rozhovorů a některých předscén s Horníčkem. Cingerovy autorské, výkladové vstupy nejsou rozsáhlé, zabývají se především životopisnými událostmi; charakteru a funkci publikace odpovídá pisatelův styl s častým oslovením čtenáře ve snaze vtáhnout ho do „děje“, dramatizací některých momentů v dialogích apod. Vědomí literárně či obecně historických souvislostí přitom zůstává přirozeně na povrchu, leckdy ve zkratce a nejistotě. Jistotou je tu naopak titulní hrdina a jeho „humanistické dílo plné otázek všelidského dosahu a inspirativních odpovědí“ (s. 175). Dnes tak častému profanování „odkazu“ W i V se tak Cingerovo čtení na léto nevyhnulo, viz klišé „Pan Werich“ - často jen jako „klaun“, „moudrý klaun“ a „klaun - učitel“ i „lidový filozof“; nebo patetický závěr: „Věční plebejci nastavující v bitvě s blbostí a za lidskou důstojnost jen zrcadlo, zbraní ostrých v ruce nemaje. Kára divadla i života jede dál, tlačí ji jen jiné dlaně, a křídla jí propůjčují jiná srdce“ (s. 301).

V rámci werichovského psaní a v menší míře – přímo úměrně časové a světové vzdálenosti od československé reality čtyř pounorových desetiletí – i v psaní o Jiřím Voskovci a jejich společném Osvobozeném divadle představují Cingerovy texty jakousi střední polohu: O tvorbě V a W se cíleněji rozepsal v knize Tiskový magnáti Voskovec a Werich (v úvodech k cenným reprintům časopisů Vest pocket revue a Lokální patriot, usp. a vyd. Jiří Tomáš – Akropolis 2008). Svému oblíbenému tématu věnoval ještě knížky 12 podob Jana Wericha (SinCon 2005) a Šťastné blues aneb Z deníku Jaroslava Ježka (BVD 2006), fotopublikaci Voskovec a Werich aneb Válka s lidskou blbostí (BVD 2007, s Jaromírem Farníkem) a s Karlem Kolišem připravil Voskovcovy a Werichovy Dialogy přes železnou oponu (BVD 2012, vedle dvou CD V+W Poslední forbína. Setkání ve Vídni 1974 a Jiřímu Voskovci k narozeninám, Supraphon 2012).

Bilance literatury k předmětu z posledního desetiletí není příliš radostná. Vedle objevených, čtenářsky úspěšných, ale edičně bídne připravených tří svazků Korespondence V & W (Akropolis ve spolupráci s Nadací Jana a Medy Mládkových 2007–08, připravil Ladislav Matějka) registrujeme v rovině odborné převážně reedice starších knižních prací: hovorů I. V. Inova Jak to všechno bylo, pane Werichu? (v původní podobě z roku 1971, XYZ 2005 a 2008, přel. Libuše Kozáková), monografie Václava Holzknechta z roku 1957 Jaroslav Ježek a Osvobozené divadlo (ARSCI 2007), znovu společně vyšly sborníky pořádané Jiřím Ledererem v letech 1981 a 1983 Když se řekne... V+W (Malý princ 2013), také Vladimír Just znovu vydal populárně kolážovitou monografii Werichovo divadlo ABC (Brána 2013, pův. 2000). Poprvé v češtině vyšla alespoň monografie B. T. Jankowské z roku 1977 Divadelní dobrodružství Voskovce a Wericha (Petrklíč 2012, přel. Václav Čapek). Nový a různorodý materiál přinesly zvukové nosiče: po kompletu zachovaných nahrávek Osvobozené divadlo 1929–1938 (Supraphon 1994–95, reedice 2007) mj. „dosud digitálně nevydané skutečné lahůdky“ z Werichových úvah s názvem Delikatesy (Supraphon 2010), rozhlasové záznamy z roku 1966 Jan Werich a Miroslav Horníček na Kampě (Radioservis 2011), nahrávky z let 1965–78 Tak se ti hlásím... (Radioservis 2012, sest. Robert Tamchyna) a nesestříhaný záznam Werichových vzpomínek Táto povídej (Supraphon 2013). Pozoruhodně promyšlené a soustředěné jsou televizní dokumentární cykly Aleše Kisila Tři strážníci (2005) nebo Voskovec & Werich, paralelní osudy (2012).

Čím je méně nových, důsažných, literárněhistoricky či interpretačně fundovaných prací, tím veseleji v poslední rovině přibývají nejrůznější soubory – z dílny Miroslava Batíka, Pavla Chrastila, Jožko Strnada, Ondřeje Suchého ad. – vesměs opakující, převypravující a rozvařující texty a dialogy V+W(+H), „dochované“ historky ze života, „průpovědky“, podotknutí atp. „Moudrý klaun“ Werich v tom má snad ještě větší smůlu (i když poválečné profanaci svým způsobem vycházel vstříc) než jeho oblíbené „Toulavé house“ Hašek. Oba zosobňují určitý svébytný typ humoru i životního postoje, rubem obluby je ovšem zvýšená snaha aktuálně je přeznačit či utilitárně vytěžit; najdeme tak třeba i tisky typu kalendářů, plakátů, souborů anekdot či dokonce křížovek. Výrazem upřímně nadšeného i nostalgického obdivu jsou kupř. aktivity tzv.

Werichovců (Sdružení pana Jana pro srandu a kulturně společenský život mladých věkem či duchem).

Rozličné projekce V+W a hlavně Jana Wericha jako zosobnění неотředitelných hodnot a životních moudr pod nánosy sentimentality, za spikleneckého pomrkávání a „srandování“ bohužel spolehlivě vyprazdňují a umrtvují původní a stále živý vtíp a esprit jejich tvorby a poetiky. Povahu tohoto paradoxního posunu naznačuje třeba podivení Jiřího Voskovce nad některými příspěvky sborníku Jan Werich ...tiletý (1965): „Voni hovno vědí, i když to [...] myslej někdy dobře. A ten jazyk! Ta komposice! To žvanění! A to nepochopení, oč nám dvěma šlo! Furt ten zasranej ‚optimismus‘ a ‚psina ze života a život ze psiny‘ - já bych se zblil. Dělat si z věcí srandu a věřit ve srandu, co zrcadlo sporné skutečnosti - *to přece nemá s optimismem nic co dělat!* To je jen obracení zoufalství na ruby, aby se to dalo všechno přežít a dožít. Ale ne - voni z nás furt budou dělat sokoly a ňáký Kraft durch Freudníky. Knedlíkáři“ (1. 7., Korespondence II, s. 188).

www.ipsl.cz